

Tài liệu về

Đức cha Lambert de la Motte

Mục đích mấy trang sau là liệt kê một vài tài liệu căn bản giúp cho việc tìm hiểu về Đức cha Lambert de la Motte.

- Phần đầu tiên là phần giới thiệu các nghiên cứu của những tác giả, trực tiếp hoặc gián tiếp, về Đức cha Lambert.
- Phần thứ hai là những thư văn của chính Đức cha còn lưu giữ được tại Văn Khố của Hội Thừa Sai Paris (Amp).

I. Các nghiên cứu :

Chúng ta sẽ phân các tài liệu ra thành 2 loại : loại đã xuất bản (*publié*) và loại chưa hề xuất bản (*inédit*).

1. Tài liệu đã xuất bản :

Lưu ý : không kể những bài báo, chỉ có 2 cuốn sách giới thiệu trực tiếp Đức cha Lambert mà thôi : của Henri de Frondeville (1925) và của Françoise Fauconnet-Buzelin (2006).

BOURGES (Jacques de), *Relation du voyage de Monseigneur l'évêque de Bérythe, Vicaire apostolique du Royaume de la Cochinchine, par la*

Turquie, la Perse, les Indes, etc. jusqu'au royaume de Siam et autres lieux, Paris, Denis Béchét, 1666, 245 pages.

- * Các vị điều hành Hội Thừa Sai Paris đã xuất bản tập ký sự này, tường thuật chuyến đi của Đc Lambert và hai linh mục Jacques de Bourges và François Deydier, từ Paris tới Xiêm La. Tập ký sự được tái bản nhiều lần, lần sau cùng do nhà Gérard Monfort phát hành tại Paris, năm 2000, Jean-Pierre Duteil giới thiệu và chú thích. – Bản dịch tiếng Việt được phổ biến năm 1996.

CHAPPOULIE (Henri), *Aux origines d'une Église, Rome et les missions d'Indochine au XVIIe siècle*, (2 tomes), Paris, Bloud et Gay, 1943-1948, XV-452 + 275 pages.

- * Tác phẩm nổi tiếng này là luận án tiến sĩ của tác giả, (sinh tại Paris năm 1900, trở thành giám mục giáo phận Angers năm 1950, từ trần vì tai nạn giao thông bên Phi Châu năm 1959). Tác giả đề cao các thừa sai dòng Tên và không có nhiều cảm tình với Đc Lambert. Ảnh hưởng của tác phẩm này trên các học giả khác tương đối là lớn.

CHAPPOULIE (Henri), *Une controverse entre missionnaires à Siam au XVIIe siècle. Le Religiosus Negotiator du jésuite français J. Tissanier, suivi de quelques documents concernant le commerce des clercs*, Paris, 1943, XXI-77 pages.

- * Tác giả xuất bản 4 tư liệu : luận văn của cha dòng

Tên Joseph Tissanier (1665) và lá thư mục vụ của Đc Lambert (1667) kết án việc tu sĩ buôn bán, kèm theo thư trả lời của hai cha dòng Tên Jacques Le Faure (1670) và Thomas Valguardnera (1673). Cả 4 tư liệu này bằng tiếng la-tinh. Lời giới thiệu và các chú thích bằng tiếng Pháp.

DELACROIX, (sous la direction de Mgr Simon), *Histoire universelle des Missions catholiques*, Paris, Grund, 1956-1957, 4 volumes, 367 + 423 + 447 + 415 pages.

- * Liên quan trực tiếp tới Đc Lambert là 2 chương trong Tome 2 : « Les Missions Modernes ».
- Chương VII : « La création et les débuts des vicaires apostoliques : 1626-1689 », trang 132-164, (A. Perbal và B. de Vault).
- Chương X : « Les Missions d'Indochine après l'arrivée des vicaires apostoliques : 1658-1799 », trang 213-226, (G. Cussac).

Lưu ý : Hình « Planche Hors Texte 'Pl. 41' » (nằm giữa trang 216-217) không phải là hình Đc Lambert như ghi trong chú thích.

FAUCONNET-BUZELIN (Françoise), *Le père inconnu de la mission moderne : Pierre Lambert de la Motte, premier vicaire apostolique de Cochinchine, 1624-1679*, Paris, éd. Archives des Missions Étrangères, 2006, 639 pages.

- * Vừa thừa hưởng những nghiên cứu công phu và lâu dài của Jean Guennou, vừa đẩy công soạn thảo tác

phẩm này, tác giả đã quyết liệt bảo vệ lập trường của mình, đặc biệt là phân giải và biện hộ thái độ của Đc Lambert đối với dòng Tên thời đó.

FOREST (Alain), *Les missionnaires français au Tonkin et au Siam, XVIIe - XVIIIe siècles*, (3 livres), Paris, l'Harmattan, 1998, 461 + 301 + 495 pages.

- * Từ luận án tiến sĩ mà ra, bộ lịch sử 3 tập này (tổng cộng 1.257 trang, chữ khổ nhỏ), chắc không phải là tác phẩm đầu tiên phải đọc để biết Đc Lambert. Tuy nhiên, tham khảo những đoạn liên quan tới Đc Lambert và tới dòng Mến Thánh Giá là điều hữu ích để thêm những nhận định mới về một vài sự thật lịch sử.

FRONDEVILLE (Henri de), « Un prélat normand évangéliste et précurseur de l'influence française en Extrême-Orient : Pierre Lambert de la Motte, évêque de Béryte : 1624-1679 », in *Revue d'Histoire des Missions*, Paris, n^o3, Décembre 1924, p. 350-407.

- * Henri de Frondeville (1884-1971) thuộc dòng họ Lambert-Frondeville, tức dòng họ của Đc Lambert. Lập gia đình năm 1904, ông có được 6 người con. Sau Thế Chiến thứ I, ông từ chức sĩ quan quân đội, vào làm việc trong giới ngân hàng và chuyên tâm nghiên cứu về lịch sử quê hương Normandie của ông. (Tờ báo « *Revue d'Histoire des Missions* » phát hành từ năm 1924 tới năm 1939 thì đình bản).

FRONDEVILLE (Henri de), *Un prélat normand évangéliste et précurseur de l'influence française en Extrême-Orient : Pierre Lambert de la Motte, évêque de Béryte*, Paris, Spes, 1925, 94 pages.

* Sau bài đăng trên báo « Revue d'Histoire des Missions » (Décembre 1924), Henri de Frondeville xuất bản cuốn sách 94 trang này, thêm nhiều chi tiết quan trọng về gia đình của Đc Lambert. Đây là tác phẩm đầu tiên giới thiệu trực tiếp Đc Lambert.

FRONDEVILLE (Henri de), *Les Présidents du Parlement de Normandie : 1499-1790*, Rouen, A. Lestrigant, 1953, 636 pages.

* Gia phả dòng họ Lambert được trình bày từ trang 575 tới trang 588.

FRONDEVILLE (Henri de), *Les Conseillers du Parlement de Normandie au XVIe siècle (1499-1594)*, Rouen, A. Lestrigant, 1960, XII-677 pages.

* Gia phả dòng họ ngoại của Đc Lambert là Heudey được trình bày ở hai trang 572-573.

GUENNOU (Jean), *Les Missions Étrangères*, Paris, Saint-Paul, 1963, 287 pages.

* Thay cho tác phẩm này là tác phẩm *Missions Étrangères de Paris*, Paris, Fayard, 1986, 263 pages.

GUENNOU (Jean), « Missiologie de Lambert de la Motte », in *Épiphanie*, Paris, revue des Missions Étrangères de Paris, 1964, pages 191-202.

* Bài trích từ cuốn sách của chính tác giả « Les Missions Etrangères de Paris », do nhà Saint-Paul xuất bản năm 1963.

GUENNOU (Jean), « Lambert de la Motte », in *Encyclopédie Catholicisme*, Tome sixième, (sous la direction de G. Jacquemet), Paris, Letouzey et Ané, 1967, colonnes 1703-1704.

* Bài viết rất ngắn gọn giới thiệu Đc Lambert.

GUENNOU (Jean), « Lambert de la Motte », in *Dictionnaire de Spiritualité*, Tome IX, Paris, Beauchesne, 1976, colonnes 140-142.

* Bài viết ngắn gọn giới thiệu Đc Lambert : cuộc đời và linh đạo.

GUENNOU (Jean), *Missions Étrangères de Paris*, Paris, Fayard, 1986, 263 pages.

* Tác phẩm chính của Jean Guennou về Hội Thừa Sai Paris, trong đó Đc Lambert được giới thiệu dưới một góc cạnh khác với Adrien Launay, Henri Sy hay Henri Chappoulic.

GUENNOU (Jean), « Mgr Lambert de la Motte, maître spirituel », in *Échos de la Rue du Bac*, Paris, Mensuel de la Société des Missions Étrangères de Paris, Février 1991, pages 33-36.

* Đây như là bài viết dẫn vào lá thư ngày 15.3.1661 của Đc Lambert được đăng trong số kế tiếp.

GUENNOU (Jean), « Lambert de la Motte en Irak », in *Échos de la Rue du Bac*, Paris, Mensuel de la Société des Missions Étrangères de Paris, Mars 1991, pages 65-68.

* Được phổ biến ở đây là thư của Đc Lambert viết ngày 15.3.1661 gửi cha Simon Hallé, (Amep., vol. 136, p. 71-76).

JACQUELINE (Bernard), « L'esprit missionnaire chez Mgr Lambert de la Motte », in *Omnis Terra*, Roma, Novembre 1964.

* Trong bài báo này, tác giả đã nhầm lẫn ngày sinh, ngày và nơi chịu chức linh mục, ngày chịu chức giám mục của Đc Lambert. Và rất tiếc rằng tác giả đã đánh giá sai lầm về ông Bernières khi viết : « les excès quiétistes de Bernières » (trang 47).

JACQUELINE (Bernard), « L'esprit missionnaire de la S.C. 'de Propaganda Fide' d'après les Instructions aux vicaires apostoliques des royaumes du Tonkin et de Cochinchine (1659) », in *Omnis Terra*, Roma, Mai 1971.

* Bản dịch « Instructions 1659 » của tác giả, rất hữu ích, hiện được sử dụng rộng rãi.

JACQUELINE (Bernard), « Mgr Pierre Lambert de la Motte (1624-1679), premier vicaire apostolique en Cochinchine (8 juin 1658- 15 juin 1679) », in *Annales de Normandie, Congrès des Sociétés historiques et archéologiques de Normandie, vol. 6, 2001 : Les Normands et l'Outre-Mer - Actes du XXXVe congrès*

des sociétés historiques et archéologiques de Normandie, Granville, 18-22 octobre 2000, textes recueillis et publiés par Jean-Paul Hervieu, Gilles Désiré dit Gosset et Éric Barré, pages 168-178.

- * Bài viết này hoàn chỉnh hơn bài viết năm 1964, có sửa chữa những sai lầm trước và có cái nhìn đúng đắn hơn về ông Bernières.

LAMBERT DE LA MOTTE (Pierre) et PALLU (François), *Monita ad missionarios, Monita ad Missionarios. Instructions aux missionnaires de la Sacrée Congrégation de la Propagande* (traduction française d'Albert Geluy), Paris, éd. Archives des Missions Étrangères de Paris, 2000, 158 pages.

- * Cần đọc cuốn cẩm nang (vade-mecum) nổi tiếng này để hiểu tinh thần truyền giáo khá cởi mở nơi hai Đc Lambert và Pallu cùng các thừa sai người Pháp lúc đó.

LAUNAY (Adrien), *Histoire générale de la Société des Missions Étrangères de Paris*, (3 tomes), Paris, Téqui, 1894, 595 + 594 + 646 pages, (réédité en 2003).

- * Linh mục Launay (1853-1927) đã xuất bản nhiều về lịch sử Hội Thừa Sai Paris, và ngài dành sự chú ý đặc biệt cho Đc Pallu, hơn là Đc Lambert. Về các bài viết của Đc Lambert mà ngài phổ biến, nói chung, ngài tránh các bài đụng chạm tới các cha dòng Tên ; thậm chí, có những đoạn hay những câu mà ngài bỏ qua trong bài trích dẫn mà không hề

thông báo cho độc giả hay.

LAUNAY (Adrien), *Documents historiques relatifs à la Société des Missions Étrangères*, tome 1, Paris, 1904, 585 pages.

LAUNAY (Adrien), *Lettres de Mgr Pallu*, (2 tomes), Paris, 1904.

LAUNAY (Adrien), *Mémorial de la Société des Missions Étrangères*, (2e partie), (Notices bibliographiques 1658-1913), Paris, 1916 : « Lambert de la Motte », pages 350-354.

LAUNAY (Adrien), *Histoire de la Mission de Siam. Documents historiques*, (2 tomes), Paris, Téqui, 1920, 344 + 393 pages, (réédité en 2000).

* Để tìm hiểu về Đc Lambert, chỉ cần tham khảo Tome I (1662-1811).

LAUNAY (Adrien), *Histoire de la mission de Cochinchine. Documents historiques*, (3 tomes), Paris, Téqui, 1923, (réédité en 2000).

* Để tìm hiểu về Đc Lambert, chỉ cần tham khảo Tome I : 1658-1728, (643 pages). Cần xem kỹ trang 1 : cha Launay điều chỉnh lại một số nhầm lẫn đã phổ biến trước đó về Đc Lambert.

LAUNAY (Adrien), *Histoire de la Mission du Tonkin. Documents historiques : 1657-1717*, Paris, Maisonneuve, 1927, 600 pages, (réédité en 2000).

* (Tác phẩm này được xuất bản sau khi tác giả từ trần ngày 21.4.1927).

OURY (Dom Guy-Marie), *Mgr Pallu ou les missions étrangères en Asie au 17e siècle*, Paris, France-Empire, 1985, 216 pages.

* Một công trình đặc sắc về Đc Pallu, sẽ giúp chúng ta biết thêm nhiều điều cần thiết để hiểu bối cảnh lịch sử thời đại Đc Lambert. Tác giả là một đan sĩ dòng Bê-nê-đictô, từ trần ngày 12.11.2000, thọ 72 tuổi.

PALLU (François), *Relation abrégée des missions et des voyages des evesques françois, envoyez aux royaumes de la Chine, Cochinchine, Tonquin, & Siam. Par Messire François Pallu*, Paris, Denys Bechet, 1668, 148 pages.

* Lá thư năm 1666 của Đc Lambert được in trong tập sách này : « ... Je fais faire un cerceuil que je tiens dans ma chambre, couvert d'une toile noire... ».

Relation des Missions des Evesques françois aux royaumes de Siam, de la Cochinchine, de Camboye & du Tonkin, &c., divisé en quatre parties, Paris, Pierre Le Petit et Charles Angot, 1674, 367 pages.

* Ký sự này cho biết một vài chuyện về Đc Lambert tại Xiêm La trong những năm 1666-1669, nhưng hoàn toàn im lặng về những căng thẳng giữa Đc Lambert và các cha dòng Tên cùng quyền bính Bồ Đào Nha. Tường thuật khá đầy đủ về chuyến đi

Đàng Ngoài 1669-1670 (tr. 277-304), và cho tin Đc lên đường đi Đàng Trong vào tháng 7.1671 (tr. 133-136).

Relation des Missions et des Voyages des Evesques Vicaires Apostoliques, et de leurs Ecclesiastiques ès Années 1672, 1673, 1674 et 1675, Paris, Charles Angot, 1680, 389 pages.

* Tường trình chuyến đi mục vụ của Đc Lambert tại Đàng Trong lần đầu năm 1671 (tr. 1-57), sinh hoạt của ngài tại Xiêm năm 1672-1675, lá thư gửi chúa Hiền và chuyến đi Đàng Trong lần thứ hai năm 1675 (tr. 339-344).

Relation des Missions et des Voyages des Évesques Vicaires Apostoliques, et de leurs Ecclesiastiques ès années 1676-1677, Paris, Charles Angot, 1680, 243 pages.

* Tiếp theo ký sự trên.

SY (Henri), *La Société des Missions Étrangères. La fondation du Séminaire : 1663-1700*, Paris, Églises d'Asie, collection Études et Documents n°10, 2000, 231 pages, 24 cm.

* Tác phẩm này, và tác phẩm tiếp theo, của cha Henri Sy, bổ túc thêm nhiều chi tiết cho các công trình của cha Launay.

SY (Henri), *La Société des Missions Étrangères. Les débuts : 1653-1663*, Paris, Églises d'Asie, collection

Études et Documents n°6, 1998, 224 pages, 24 cm.

VACHET (Bénigne), « Mémoire de Bénigne Vachet, missionnaire apostolique », in *Annales de la Congrégation des Missions Étrangères*, Paris, 1865, 56 pages.

* Cha Vachet kể chuyện Hội Thừa Sai đã thành hình ra sao, từ buổi đầu cho tới lúc con tàu Saint-Louis bị đắm.

VACHET (Bénigne), « Mémoire de Bénigne Vachet sur la Cochinchine », in *Bulletin de la Commission Archéologique de l'Indochine*, Paris, 1917, 77 pages.

* Cha Vachet kể chuyện việc truyền giáo tại xứ Đàng Trong. Tài liệu này do M.L. Cadière giới thiệu.

2. Tài liệu chưa hề xuất bản :

ANONYME, *Histoire de l'établissement du christianisme dans les Indes orientales par les évêques français et autres missionnaires apostoliques*, (1803), (AMEP, volume 131).

BRISACIER (Jean-Charles), *Vie de Mgr Lamothe Lambert*, (AMEP, volume 122).

COURTAULIN (Jean de), *Relation de la Cochinchine 1674-1682*, (AMEP, volume 735) ; *Relation de la Cochinchine, Relation de la Cochinchine de 1675-1676, Petit abrégé de la Relation de 1678*, (AMEP,

volume 734).

VACHET (Bénigne), *Mémoire de Vachet*, (AMEP, volumes 110-111).

VACHET (Bénigne), *Mémoires pour servir l'histoire ecclésiastique de la Mission de Cochinchine*, (AMEP, volume 729).

Lưu ý :

- Một vài tác phẩm hiện nay có thể đọc, hay lấy xuống, từ mạng internet của :

* Thư Viện Quốc Gia Paris :

<http://gallica.bnf.fr/>

* Văn Khố của Hội Thừa Sai Paris :

<http://archivesmep.mepasie.org/>

- Địa chỉ hữu ích :

* Văn Khố của Hội Thừa Sai Paris :

128, Rue du Bac, 75007 Paris.

* Bibliothèque Asiatique :

66, Rue du Babylone, 75007 Paris.

* Bibliothèque Nationale de France :

Quai François-Mauriac, 75706 Paris Cedex.